

Υπόθεση C-606/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

4 Οκτωβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Administratīvā apgabaltiesa (Λεττονία)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

2 Οκτωβρίου 2023

Προσφεύγουσες:

AS Tallinna Kaubamaja Grupp

AS KIA Auto

Καθού:

Konkurences padome (συμβούλιο ανταγωνισμού, Λεττονία)

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Προσφυγή ακύρωσης της απόφασης του συμβουλίου ανταγωνισμού, με την οποία διαπιστώθηκαν πλείονες παραβιάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως

Δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

Προδικαστικά ερωτήματα

1) Επιβάλλει το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ στην αρχή ανταγωνισμού που εξετάζει συμφωνία προβλέπουσα περιορισμούς οι οποίοι αφορούν την εγγύηση σε αυτοκίνητα οχήματα και υποχρεώνουν ή παρακινούν τους ιδιοκτήτες των οχημάτων, προκειμένου να εξακολουθεί να ισχύει η εν λόγω εγγύηση, αφενός

να προβαίνουν στην επισκευή και στη συντήρηση των οχημάτων μόνο σε εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους του κατασκευαστή, αφετέρου να χρησιμοποιούν στο πλαίσιο της τακτικής συντήρησης τα γνήσια ανταλλακτικά του κατασκευαστή να αποδείξει την ύπαρξη πραγματικών και συγκεκριμένων περιοριστικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων (actual/real restrictive effects on competition);

2) Αρκεί να αποδείξει η αρχή ανταγωνισμού που εξετάζει τη μνημονευόμενη στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα συμφωνία την ύπαρξη απλώς δυνητικών περιοριστικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων (potential restrictive effects on competition);

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Άρθρο 101, παράγραφος 1, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Ανακοίνωση της Επιτροπής 2010/C-130/01, της 19ης Μαΐου 2010, με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς» (στο εξής: γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς): παράγραφοι 96, 97, 110 και 111.

Ανακοίνωση της Επιτροπής 2010/C-138/05, της 28ης Μαΐου 2010, με τίτλο «Συμπληρωματικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τους κάθετους περιορισμούς σε συμφωνίες για την πώληση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και για τη διανομή ανταλλακτικών αυτοκινήτων οχημάτων», παράγραφοι 1, 2, 60 και 69.

Νομολογία

Αποφάσεις του Δικαστηρίου:

Απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1994, DLG, C-250/92, EU:C:1994:413, σκέψη 31

Απόφαση της 28ης Μαΐου 1998, Deere κατά Επιτροπής, C-7/95 P, EU:C:1998:256, σκέψεις 76 και 77

Απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2006, Asnef-Equifax και Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, σκέψεις 49 και 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία

Απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, Beef Industry Development Society και Barry Brothers, C-209/07, EU:C:2008:643, σκέψη 17

Απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψεις 34 και 36 έως 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία

Απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψεις 161, 165 και 166 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία

Απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2015, Maxima Latvija (C-345/14, EU:C:2015:784), σκέψεις 29 και 30

Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 10ης Νοεμβρίου 2021, Google και Alphabet κατά Επιτροπής (Google Shopping), T-612/17, EU:T:2021:763, σκέψεις 378 και 443

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek της 5ης Σεπτεμβρίου 2019 στην υπόθεση Budapest Bank κ.λπ., C-228/18, EU:C:2019:678, σημείο 28 και εκεί μνημονευόμενη θεωρία

Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott της 22ας Ιανουαρίου 2020 στην υπόθεση Generics (UK) κ.λπ., C-307/18, EU:C:2020:28, σημεία 184 και 198

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Konkurences likums (νόμος περί ανταγωνισμού): Άρθρο 11, παράγραφος 1, σημείο 7

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η εσθονική εταιρία AS KIA Auto είναι ο μοναδικός εξουσιοδοτημένος εισαγωγέας αυτοκινήτων οχημάτων σήματος KIA στη Λεττονία. Η AS KIA Auto επιλέγει και εγκρίνει τους εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους που εμπορεύονται αυτοκίνητα οχήματα KIA και πραγματοποιούν τις επισκευές στο πλαίσιο της εγγύησης του κατασκευαστή ή του εισαγωγέα.
- 2 Το συμβούλιο ανταγωνισμού κίνησε διαδικασία ελέγχου σχετικά με την ύπαρξη παράβασης κατόπιν καταγγελίας ιδιοκτήτη οχήματος, ο οποίος δεν μπορούσε να επισκευάσει το αυτοκίνητο όχημά του καλυπτόμενος από την εγγύηση, διότι είχε προβεί σε συντήρηση του οχήματος σε ανεξάρτητο συνεργείο.
- 3 Τα μέλη του δικτύου διανομής αυτοκινήτων οχημάτων σήματος KIA στη Λεττονία, δηλαδή η AS KIA Auto ως εισαγωγέας και οι εξουσιοδοτημένοι αντιπρόσωποι (διανομείς αυτοκινήτων οχημάτων σήματος KIA και εξουσιοδοτημένοι επισκευαστές), έχουν περιλάβει στο φυλλάδιο σχετικά με τη συντήρηση και την επισκευή, το οποίο προορίζεται για τους πελάτες, τους όρους της εγγύησης, σύμφωνα με τους οποίους, αφενός, η εγγύηση εξακολουθεί να ισχύει, εφόσον η συντήρηση και οι επισκευές του οχήματος πραγματοποιούνται αποκλειστικά σε εξουσιοδοτημένα συνεργεία και εφόσον χρησιμοποιούνται μόνο γνήσια ανταλλακτικά KIA, αφετέρου δε, τα στοιχεία σχετικά με κάθε συντήρηση

πρέπει να πιστοποιούνται από τον εκπρόσωπο εξουσιοδοτημένου συνεργείου με την υπογραφή του. Επίσης, το φυλλάδιο προβλέπει ότι όσα ανταλλακτικά τοποθετούνται από ανεξάρτητους επισκευαστές δεν αντικαθίστανται δωρεάν.

- 4 Με απόφαση της 7ης Αυγούστου 2014 (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση) το συμβούλιο ανταγωνισμού διαπίστωσε ότι η συμπεριφορά της AS KIA Auto συνιστούσε παράβαση της απαγόρευσης του άρθρου 11, παράγραφος 1, σημείο 7, του νόμου περί ανταγωνισμού και της επέβαλλε διάφορες κατά νόμο υποχρεώσεις και πρόστιμα.
- 5 Με την προσβαλλόμενη απόφαση το συμβούλιο ανταγωνισμού διαπίστωσε ότι τουλάχιστον από την 1η Ιανουαρίου 2004, δηλαδή από 10 και πλέον ετών, η AS KIA Auto ως εισαγωγέας και οι εξουσιοδοτημένοι αντιπρόσωποι (διανομείς αυτοκινήτων οχημάτων σήματος KIA και εξουσιοδοτημένοι επισκευαστές) έχουν συμφωνήσει την επιβολή όρων εγγύησης που υποχρεώνουν ή παρακινούν τους ιδιοκτήτες αυτοκινήτων, αφενός, να πραγματοποιούν, όσο διαρκεί η εγγύηση, κάθε μη καλυπτόμενη από την εγγύηση τακτική συντήρηση του οχήματος που προβλέπεται από την κατασκευάστρια KIA και κάθε μη καλυπτόμενη από την εγγύηση επισκευή, σε εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους (επισκευαστές) της KIA, αφετέρου δε, να χρησιμοποιούν στην τακτική συντήρηση που πραγματοποιείται όσο διαρκεί η εγγύηση γνήσια ανταλλακτικά που φέρουν το σήμα της KIA, προκειμένου να εξακολουθεί η εγγύηση αυτή να ισχύει.
- 6 Με την προσβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ότι οι περιορισμοί αυτοί παρεμποδίζουν, αφενός, την πρόσβαση των ανεξάρτητων επισκευαστών στη λειτουργική αγορά υπηρεσιών συντήρησης και επισκευής που δεν καλύπτονται από την εγγύηση όσο αυτή ισχύει, και, αφετέρου, την πρόσβαση ανεξάρτητων παραγωγών ανταλλακτικών στη λειτουργική αγορά διανομής ανταλλακτικών, περιορίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον ανταγωνισμό μεταξύ των διανομέων γνήσιων ανταλλακτικών της KIA και των διανομέων μη γνήσιων ανταλλακτικών. Κατά την άποψη του συμβουλίου ανταγωνισμού, η εξάλειψη ή η παρεμπόδιση του ανταγωνισμού όσον αφορά τους ανεξάρτητους επισκευαστές είναι επιζήμια και για τους καταναλωτές, δεδομένου ότι μειώνει τη δυνατότητά τους να επιλέγουν μεταξύ πλειόνων παρόχων υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης, γεγονός που μειώνει ή αναστέλλει την πίεση επί των τιμών των υπηρεσιών αυτών. Υπάρχουν συχνά σημαντικές διαφορές τιμής μεταξύ, αφενός, των γνήσιων ανταλλακτικών που πωλούνται και μεταπωλούνται από τους κατασκευαστές αυτοκινήτων και, αφετέρου, των μη γνήσιων ανταλλακτικών. Ο καταναλωτής επωφελείται σημαντικά όταν δεν περιορίζεται η χρήση ισοδύναμης ποιότητας μη γνήσιων ανταλλακτικών ανταγωνιστών όσο διαρκεί η εγγύηση.
- 7 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, το συμβούλιο ανταγωνισμού διαπίστωσε την ύπαρξη εντός του δικτύου KIA κάθετης συμφωνίας αφορώσας τους όρους εγγύησης: προκειμένου να εξακολουθεί να ισχύει η εγγύηση του αυτοκινήτου οχήματος 1) απαιτείται από τον ιδιοκτήτη του να πραγματοποιεί όσο διαρκεί η εγγύηση κάθε τακτική συντήρηση που προβλέπεται από την παραγωγό KIA μόνο σε εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους της, όπερ παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό

στην αγορά των υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης, και 2) για τις επισκευές και τη συντήρηση που πραγματοποιούνται όσο διαρκεί η εγγύηση, πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο γνήσια ανταλλακτικά της παραγωγού KIA, όπερ παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό στην αγορά διανομής ανταλλακτικών.

- 8 Το συμβούλιο ανταγωνισμού έκρινε ότι η επίμαχη συμφωνία *έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού* διαπιστώνοντας συνάμα ότι *ο βαθμός απόδειξης μιας απαγορευόμενης συμφωνίας* δεν απαιτεί να αποδειχθεί ότι τα αποτελέσματα όντως παρήχθησαν. Οι αρνητικές συνέπειες για τον ανταγωνισμό απορρέουν από την ίδια τη φύση των περιοριστικών όρων. Κατά την άποψη του συμβουλίου ανταγωνισμού, οι ιδιοκτήτες αυτοκινήτων οχημάτων πάντοτε θα επιθυμούν να ισχύει η εγγύηση, ιδίως για ένα προϊόν όπως το αυτοκίνητο όχημα, η επισκευή του οποίου μπορεί να συνεπάγεται σημαντικές δαπάνες για τον ιδιοκτήτη. Ως εκ τούτου, το συμβούλιο ανταγωνισμού έκρινε ότι, *αντιμέτωπος με τους περιοριστικούς όρους που διαπιστώθηκαν εν προκειμένω, ο ιδιοκτήτης θα συμμορφωθεί προς τους όρους αυτούς επιλέγοντας, συνακόλουθα, αφενός, να μην πραγματοποιεί σε ανεξάρτητα συνεργεία τη συντήρηση και τις επισκευές που δεν καλύπτονται από την εγγύηση, αφετέρου δε, να χρησιμοποιεί στις επισκευές μόνο γνήσια ανταλλακτικά.* Κατά συνέπεια, αποκλείονται από την αγορά οι ανεξάρτητοι επισκευαστές και οι διανομείς εναλλακτικών ανταλλακτικών. Ως εκ τούτου, το συμβούλιο ανταγωνισμού έκρινε ότι εν προκειμένω *παρείλκε η απόδειξη των πραγματικών αποτελεσμάτων [της εν λόγω πρακτικής].*
- 9 Η AS KIA Auto και η AS Tallinna Kaubamaja Grupp, διαφωνώντας με την προσβαλλόμενη απόφαση, άσκησαν προσφυγή κατ' αυτής, την οποία, ωστόσο, απέρριψε το αιτούν δικαστήριο με απόφαση της 10ης Μαρτίου 2017.
- 10 Με απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2021 (στο εξής: απόφαση του Senāts) το Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (τμήμα διοικητικών διαφορών του Ανώτατου Δικαστηρίου· στο εξής: Senāts) αναίρεσε την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου της 10ης Μαρτίου 2017 κρίνοντας ότι, δεδομένου ότι εναπόκειται στο ίδιο το συμβούλιο ανταγωνισμού να αποδείξει τη διάπραξη παραβίασης του δικαίου του ανταγωνισμού, μόνο αυτό δύναται να επιλέξει τα μέσα απόδειξης της διάπραξης αυτής. Συνεπώς, κατά την άποψη του Senāts, ο χαρακτηρισμός της συμφωνίας ανήκει στη διακριτική ευχέρεια της εν λόγω αρχής· αν δε βρει αρκούντως στέρεη βάση, για να θεωρήσει ότι η συμφωνία έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, είναι λογικό το όργανο αυτό να επικεντρωθεί στα περιοριστικά αποτελέσματα της συμφωνίας, χωρίς να την αξιολογήσει προκαταρκτικώς με βάση το αντικείμενό της.
- 11 Το Senāts κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στην υπό κρίση υπόθεση έπρεπε να επιλυθεί το ζήτημα του κατά πόσον το σκεπτικό της προσβαλλόμενης απόφασης ήταν επαρκές για τη στοιχειοθέτηση ύπαρξης απαγορευόμενης συμφωνίας ως εκ των αποτελεσμάτων της. Το Senāts εξέτασε εάν το αιτούν δικαστήριο βασίστηκε εν προκειμένω σε κρίσιμα κριτήρια, τα οποία απορρέουν από τους κανόνες δικαίου και τη νομολογία.

- 12 Το Senāts αποφάνθηκε ότι το αιτούν δικαστήριο κατά τον έλεγχο του κατά πόσον η προσβαλλόμενη απόφαση είχε ορθώς καταλήξει ότι η επίμαχη συμφωνία ήταν απαγορευμένη ως εκ των αποτελεσμάτων της, στηρίχθηκε σε κριτήρια εκτίμησης που οφείλουν να λαμβάνονται υπόψη σε περίπτωση απαγορευμένης συμφωνίας ως εκ των αποτελεσμάτων της, τα οποία ήταν εσφαλμένα (ή εφαρμόστηκαν κατ' εσφαλμένο τρόπο). Υπό τις συνθήκες αυτές, το Senāts έκανε δεκτό ότι το αιτούν δικαστήριο εκτίμησε εσφαλμένα το κατά πόσον το σκεπτικό της απόφασης ήταν επαρκές.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 13 Κατόπιν της έκδοσης της απόφασης αυτής του Senāts, το συμβούλιο ανταγωνισμού επισήμανε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι στην υπό κρίση υπόθεση εγείρονταν αμφιβολίες σχετικά με την οριοθέτηση της έννοιας του περιορισμού του ανταγωνισμού ως εκ του αποτελέσματος και σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 11, παράγραφος 1, του νόμου περί ανταγωνισμού, στις περιπτώσεις στις οποίες οι απαγορευμένες συμφωνίες πρέπει να αξιολογηθούν εκ των αποτελεσμάτων τους. Κατά την άποψή του καθού, η σαφής κατανόηση της έννοιας του περιορισμού του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου και ως εκ του αποτελέσματος είναι ουσιώδης για την ορθή εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού, ανεξαρτήτως της εφαρμογής του άρθρου 11 ή του άρθρου 13 (απαγόρευση κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης) του νόμου περί ανταγωνισμού. Σύμφωνα με το συμβούλιο ανταγωνισμού οι εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται στην απόφαση του Senāts διαφέρουν ουσιωδώς από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, ως εκ τούτου, δεν είναι προφανή ούτε το περιεχόμενο του περιορισμού του ανταγωνισμού ως εκ του αποτελέσματος ούτε ο βαθμός απόδειξης που αρμόζει στην έννοια αυτή. Ως εκ τούτου, το καθού θεωρεί αναγκαία την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, προκειμένου να διασφαλιστεί για το μέλλον μια νόμιμη και ενιαία πρακτική (σύμφωνη με εκείνη του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης).
- 14 Το συμβούλιο ανταγωνισμού παραπέμπει επίσης σε άλλη υπόθεση, συγκεκριμένα στην υπόθεση *Maxima*, επί της οποίας το Senāts εξέδωσε την απόφασή του της 29ης Δεκεμβρίου 2015, με την οποία το εν λόγω δικαστήριο όχι μόνο ερμήνευσε συσταλτικά την έννοια του «ως εκ του αντικειμένου» περιορισμού του ανταγωνισμού, αλλά τοποθετήθηκε επίσης επί της ανάγκης απόδειξης πραγματικών αποτελεσμάτων. Στην υπόθεση *Maxima* το Senāts συντάχθηκε με την κρίση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι δεν ήταν βάσιμος ο ισχυρισμός της αναιρεσείουσας ότι κατά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας πρέπει να εκτιμάται μόνο ο περιορισμός του ανταγωνισμού που όντως παράγεται. Κατά την άποψη του συμβουλίου ανταγωνισμού, το Senāts δεν είχε επίσης λόγο να διαφωνήσει ως προς την εφαρμογή του άρθρου 11, παράγραφος 1, του νόμου περί ανταγωνισμού, δεδομένου ότι η διάταξη αυτή αποσκοπεί εν γένει στην καταπολέμηση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμφωνιών, ανεξαρτήτως των πραγματικών αποτελεσμάτων τους. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δυνητικών αποτελεσμάτων,

χρησιμεύει εν προκειμένω για την κατανόηση της φύσης της συμφωνίας (ανεξαρτήτως του αν αυτή έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού), και όχι για την εκτίμηση της ζημίας που έχει προκληθεί στον ανταγωνισμό.

- 15 Το συμβούλιο ανταγωνισμού παραπέμπει στις εκτιμήσεις σχετικά με την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, ιδίως στην απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου στην υπόθεση T-612/17, Google Shopping, καίτοι πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η εν λόγω υπόθεση αφορούσε παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Με την απόφαση αυτή το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν είναι άμεσα υποχρεωμένη ούτε σε απάντηση ανάλυσης αντιπαραδείγματος την οποία έχει προβάλει η ενδιαφερόμενη επιχείρηση, να προβαίνει συστηματικά στην απόδειξη αντιπαραδείγματος κατά την έννοια που μνημονεύεται στην εν λόγω απόφαση. Τούτο θα την υποχρέωνε εξάλλου να αποδείξει ότι η επίμαχη συμπεριφορά είχε πραγματικά αποτελέσματα, όπερ δεν είναι υποχρεωτικό στον τομέα της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, όπου αρκεί να αποδεικνύεται η ύπαρξη δυνητικών αποτελεσμάτων. Με την απόφαση αυτή, κρίθηκε επίσης ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει ότι όντως επήλθαν πιθανές συνέπειες της εξάλειψης ή του περιορισμού του ανταγωνισμού, όπως υποχώρηση της καινοτομίας ή αυξημένες τιμές οι οποίες δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με άλλον τρόπο εκτός από την έλλειψη ανταγωνισμού.
- 16 Το συμβούλιο ανταγωνισμού θεωρεί ότι παρόμοια προσέγγιση πρέπει επίσης να ακολουθηθεί κατά την εφαρμογή και την ερμηνεία του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, του άρθρου 11 του νόμου περί ανταγωνισμού, δεδομένου ότι, κατά την άποψή του, οι ανωτέρω εκτιμήσεις υποδεικνύουν σε γενικές γραμμές, αφενός, ότι κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων μιας συμφωνίας επί του ανταγωνισμού με βάση τα αποτελέσματά της δεν είναι δυνατό ούτε ενδεδειγμένο να περιορίζεται η αξιολόγηση της συμφωνίας και όλων των σχετικών περιστάσεων μιας συγκεκριμένης περίπτωσης στον προσδιορισμό των ειδικών και μετρήσιμων αρνητικών αποτελεσμάτων επί του ανταγωνισμού, αφετέρου δε, ότι μια τέτοια προσέγγιση εξαλείφει εκ των πραγμάτων τη δυνατότητα της αρχής ανταγωνισμού να αποτρέπει περιορισμούς του ανταγωνισμού που *ακόμη δεν έχουν παραγάγει* απτά αρνητικά αποτελέσματα.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής

- 17 Με την προαναφερθείσα απόφασή του της 22ας Δεκεμβρίου 2021 το Senāts παρέπεμψε στην ακόλουθη νομολογία.
- 18 Ερμηνεύοντας το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, και διευκρινίζοντας τη φύση των εννοιών του αντικειμένου ή του αποτελέσματος, το Δικαστήριο επίσης διέκρινε μεταξύ των εννοιών αυτών και καθόρισε τις περιστάσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε περίπτωση.

- 19 Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι η διάκριση μεταξύ «παραβάσεων λόγω του αντικειμένου» της συμφωνίας και «παραβάσεων λόγω των αποτελεσμάτων» αυτής εξηγείται από το ότι ορισμένες μορφές συμπράξεως μεταξύ επιχειρήσεων μπορούν να θεωρηθούν, ως εκ της φύσεώς τους, ως παραβλάπτουσες την ορθή λειτουργία του ανταγωνισμού (απόφαση στην υπόθεση C-209/07, σκέψη 17). Υπό την έννοια αυτή, αν αποδειχθεί το επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αντικείμενο μιας συμφωνίας, τότε παρέλκει η εξέταση των αποτελεσμάτων αυτής επί του ανταγωνισμού. Εντούτοις, μόνον αν από την ανάλυση του περιεχομένου της συμφωνίας δεν προκύπτει ότι αυτή είναι αρκούντως επιζήμια για τον ανταγωνισμό, θα πρέπει να εξετάζονται τα αποτελέσματά της και, προκειμένου να απαγορευθεί η εφαρμογή της, να ελέγχεται αν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις για να διαπιστωθεί ότι πράγματι ο ανταγωνισμός είτε παρεμποδίστηκε είτε περιορίστηκε είτε νοθεύτηκε αισθητά (απόφαση στην υπόθεση C-32/11, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 20 Όσον αφορά την εκτίμηση της ύπαρξης περιορισμού σε μια συμφωνία ως εκ του αντικειμένου της, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ως εξής: για την εκτίμηση του αν μια συμφωνία συνεπάγεται περιορισμό του ανταγωνισμού «λόγω του αντικειμένου» της πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το περιεχόμενο των διατάξεών της, οι σκοποί τους οποίους επιδιώκει, καθώς και το οικονομικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των ανωτέρω παραμέτρων, πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη η φύση των επηρεαζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών καθώς και οι πραγματικές συνθήκες της λειτουργίας και της διαρθρώσεως της εν λόγω αγοράς ή των εν λόγω αγορών. Μολονότι δεν είναι αναγκαίο να εξακριβωθεί η πρόθεση των μερών, ουδόλως απαγορεύεται να ληφθεί υπόψη. Εξάλλου, η συμφωνία, για να έχει ένα στρεφόμενο κατά του ανταγωνισμού αντικείμενο, αρκεί να είναι ικανή να επαχθεί αρνητικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα, ήτοι να είναι εν τοις πράγμασι ικανή να παρεμποδίσει, να περιορίσει ή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό εντός της εσωτερικής αγοράς. Το ερώτημα αν και κατά πόσον παρόμοιο αποτέλεσμα παράγεται όντως μπορεί να έχει σημασία μόνο για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων και την αποτίμηση των δικαιωμάτων αποζημιώσεως (απόφαση στην υπόθεση C-32/11, σκέψεις 36 έως 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 21 Όσον αφορά την εκτίμηση της ύπαρξης περιορισμού σε μια συμφωνία ως εκ των αποτελεσμάτων της, το Δικαστήριο έκρινε τα εξής: για να εκτιμηθεί αν μια συμφωνία πρέπει να θεωρηθεί απαγορευμένη λόγω του ότι έχει ως αποτέλεσμα τη νόθευση του ανταγωνισμού, πρέπει να εξεταστεί η λειτουργία του ανταγωνισμού εντός του πραγματικού πλαισίου όπου θα διεξαγόταν αν δεν υπήρχε η επίμαχη συμφωνία. Το συμβατό μιας συμφωνίας με τους κανόνες ανταγωνισμού δεν μπορεί να εκτιμηθεί αόριστα. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση των αποτελεσμάτων του συντονισμού επιχειρήσεων απαιτεί να συνεκτιμάται το συγκεκριμένο πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται η ρύθμιση του συντονισμού, ιδίως δε το οικονομικό και νομικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους οι οικείες επιχειρήσεις, η φύση των επηρεαζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, καθώς και οι πραγματικές συνθήκες της λειτουργίας και της διαρθρώσεως της εν λόγω αγοράς ή των εν λόγω αγορών. Επομένως, το σενάριο που εξετάζεται με βάση την

υπόθεση της απουσίας της ρυθμίσεως του επίμαχου συντονισμού πρέπει να είναι ρεαλιστικό. Υπό το πρίσμα αυτό, επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη πιθανές εξελίξεις που θα προκαλούνταν στην αγορά σε περίπτωση απουσίας της ρυθμίσεως αυτής (απόφαση στην υπόθεση C-250/92, σκέψη 31 και απόφαση στην υπόθεση C-382/12 P, σκέψεις 161, 165 και 166 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι, καίτοι το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, δεν περιορίζει την εκτίμηση αυτή μόνο στα επελθόντα αποτελέσματα, καθόσον, στο πλαίσιο αυτής, πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη και τα δυνητικά αποτελέσματα της συμφωνίας ή πρακτικής επί του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, εντούτοις, αν μια συμφωνία επηρεάζει την αγορά μόνο σε ασήμαντο βαθμό, δεν εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 81 ΕΚ (απόφαση στην υπόθεση C-238/05, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 22 Από τη νομολογία αυτή το Senāts συνήγαγε ότι, σε περίπτωση που η αρχή ανταγωνισμού καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να διαπιστώσει περιορισμό του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου, οφείλει να εξακριβώσει αν η συμφωνία παρήγαγε περιοριστικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα. Τούτο συνεπάγεται με τη σειρά του ότι η εν λόγω αρχή οφείλει να συλλέξει ένα σύνολο αποδεικτικών στοιχείων, από τα οποία να προκύπτει ότι ο ανταγωνισμός όντως περιορίστηκε. Συγκεκριμένα, εναπόκειται στην αρχή αυτή να εξακριβώσει αν η συμφωνία όντως παρήγαγε περιοριστικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα, όπερ παρέλκει στην περίπτωση διαπίστωσης περιορισμού του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου. Προκειμένου να το εξακριβώσει, η αρχή πρέπει να εξετάσει τις συνθήκες του ανταγωνισμού εντός του πραγματικού πλαισίου εντός του οποίου αυτές δημιουργούνται χωρίς την επιρροή της επίμαχης συμφωνίας, με τη διενέργεια κατ' ουσίαν ανάλυσης της αγοράς. Η εκτίμηση αυτή δεν πρέπει να είναι θεωρητική και αόριστη, αλλά πρέπει να στηρίζεται στις ιδιαίτερες περιστάσεις της συγκεκριμένης αγοράς και του ανταγωνισμού, διότι, ειδάλλως, η εκτίμηση αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί στηριζόμενη σε τεκμήρια.
- 23 Το Senāts επισήμανε ότι το συμβούλιο ανταγωνισμού δεν είχε εξηγήσει με την απόφασή του τι εννοούσε με την έννοια των «δυνητικών αποτελεσμάτων» ούτε σε τι συνίστατο η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων αυτών. Εν πάση περιπτώσει, σύμφωνα με το Senāts η έννοια αυτή δεν πρέπει να ταυτίζεται με την εκτίμηση του ζητήματος του κατά πόσον μια συμφωνία έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, ειδάλλως, δεν θα ήταν σαφής ο διαχωρισμός του βαθμού απόδειξης του αντικειμένου από τον βαθμό απόδειξης των αποτελεσμάτων, όπερ δεν πρέπει να συμβαίνει.
- 24 Το Senāts επέστησε επίσης την προσοχή στο γεγονός ότι η έννοια των δυνητικών ή πιθανών αποτελεσμάτων συνδέεται σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου με την έννοια του δυνητικού ανταγωνισμού, υπόκειται δε στον ίδιο βαθμό απόδειξης με αυτόν που ισχύει για τα πραγματικά αποτελέσματα.
- 25 Το Senāts επισήμανε ότι από τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς προκύπτει επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ελέγχει τις

πραγματικές και πιθανές επιπτώσεις μιας συμφωνίας με βάση τον ίδιο βαθμό απόδειξης.

- 26 Το αιτούν δικαστήριο συμμερίζεται την άποψη του συμβουλίου ανταγωνισμού ότι η εφαρμογή του άρθρου 11, παράγραφος 1, του νόμου περί ανταγωνισμού, δεν πρέπει να διαφέρει από την εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, δεδομένης της ύπαρξης μεταξύ των διατάξεων αυτών ουσιαστικά ανάλογου νομικού πλαισίου και λαμβανομένης υπόψη της βούλησης του νομοθέτη για εναρμόνιση των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού της Λεττονίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την εφαρμογή του άρθρου 11, παράγραφος 1, του νόμου περί ανταγωνισμού, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι εκτιμήσεις του Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 27 Οι προσφεύγουσες δήλωσαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι θεωρούσαν σκόπιμη την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο.
- 28 Δεδομένου ότι στην υπό κρίση υπόθεση οι διάδικοι έχουν υποβάλει αιτιολογημένες παρατηρήσεις σχετικά με την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης, η οποία δεν είναι τόσο προφανής, ώστε να μη δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες, το αιτούν δικαστήριο κρίνει σκόπιμη την υποβολή στο Δικαστήριο προδικαστικών ερωτημάτων σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.